

MAMLAKATIMIZDA INFLYATSIYA VA INFLYATSIYAGA QARSHI SIYOSAT

Usmanova Dilnoza Xodjimuratovna

Toshkent Amaliy fanlar Universiteti, Iqtisodiyot fakulteti

Tarmoqlar iqtisodiyoti kafedrasida o'qituvchisi

G'aprov Zuxriddin Jabbor o'g'li

Toshkent Amaliy fanlar Universiteti, Iqtisodiyot fakulteti

2-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mamlakatimizda inflyatsiya va inflyatsiyaga qarshi siyosatning murakkab jihatlari, inflyatsiyaning asosiy sabablari, narxlar o'sishining iqtisodiyotga ta'siri, siyosatchilar tomonidan inflyatsiyaga qarshi kurashish va makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha ko'rilayotgan strategik chora-tadbirlar o'rganiladi. O'zbekistonda inflyatsiyani boshqarish bilan bog'liq strategiyalar, intervensiyalar va muammolarni ko'rib chiqish orqali ushbu maqola iqtisodiy landshaftni shakllantirish va mamlakatni yanada mustahkam va farovon kelajak sari olg'a siljishda inflyatsiyaga qarshi siyosatning muhim rolini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: inflyatsiya, iqtisodiy o'sish, iqtisodiyot, iste'mol, narx, pul, qarz.

Jahonning iqtisodiyoti rivojlangan mamlakatlarida inflyatsiyaga qarshi kurash olib borishda juda katta nazariy va amaliy tajriba to'plangan. Inflyatsiyani butunlay yo'qotish imkoniyati yo'q. Chunki uni yuzaga chiqishiga sabab bo'lgan omillarni (ichki va tashqi, pullik va pulsiz) to'liq yo'qotish mumkin emas. Shuning uchun hozirgi davrda eng asosiy maqsad inflyatsiyaning butunlay yo'qotish emas, balki uni boshqaruvchan qilish va uning salbiy iqtisodiy – ijtimoiy oqibatlarini zaiflashtirish hisoblanadi.

Dunyoning turli mamlakatlarida hukumat tomonidan mavjud iqtisodiy-ijtimoiy shart-sharoitlaridan kelib chiqqan holda inflyatsiyaga qarshi turli antiinflyasion siyosatni ishlab chiqaradilar va uni amalga oshiradilar. Davlat tomonidan antiinflyasion siyosatni olib borishda turli chora-tadbirlar hisoblangan byudjet, ijtimoiy, soliq, baho, kredit-moliya, sanoat-investitsiya, tashqi iqtisodiy va emissiyani amalga oshiradilar.

Inflyatsiya muhim iqtisodiy tushuncha bo'lib, vaqt o'tishi bilan tovarlar va xizmatlar narxlarining umumiy o'sishini anglatadi, bu valyutaning sotib olish

qobiliyatining pasayishiga olib keladi. U iste'mol narxlari indeksidagi (CPI) yoki ishlab chiqaruvchilar narxlari indeksidagi (PPI) ma'lum bir davrdagi o'zgarishlarni kuzatish orqali o'lchanadi. Inflyatsiya iqtisodiyotga turli ta'sir ko'rsatishi mumkin, bu iste'molchilar, biznes va siyosatchilarga ta'sir qiladi. Inflyatsiya sabablarini tushunish va uni boshqarish bo'yicha tegishli strategiyalarni amalga oshirish iqtisodiy barqarorlikni saqlash uchun juda muhimdir. Inflyatsiyaga yordam beradigan bir qancha omillar mavjud. Talab inflyatsiyasi tovarlar va xizmatlarga bo'lgan talab mavjud taklifdan oshib ketganda yuzaga keladi va bu narx oshishiga olib keladi. Xarajat inflyatsiyasi esa iste'molchilarga o'tadigan ish haqi, xom ashyo yoki energiya narxlari kabi ishlab chiqarish xarajatlarining oshishi natijasida yuzaga keladi. Pul taklifining haddan tashqari o'sishi yoki markaziy banklar tomonidan foiz stavkalarining o'zgarishi kabi pul omillari ham inflyatsiya darajasiga ta'sir qilishi mumkin. Inflyatsiya iqtisodiyotga ham ijobiy, ham salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'rtacha inflyatsiya iste'mol xarajatlarini, investitsiyalarni va qarz olishni rag'batlantirish orqali iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi mumkin. Shuningdek, u qarzning real qiymatini pasaytirishi va ish haqining o'sishiga yordam berishi mumkin. Biroq, yuqori yoki oldindan aytib bo'lmaydigan inflyatsiya xarid qobiliyatini pasaytirishi, iste'molchilarning ishonchini pasaytirishi va bozordagi narx signallarini buzishi mumkin. Narxlarning nihoyatda tez o'sishi bilan tavsiflangan giperinflyatsiya ijtimoiy tartibsizliklar, iqtisodiy beqarorlik va valyuta devalvatsiyasiga olib kelishi mumkin. Hukumatlar va markaziy banklar inflyatsiyani boshqarish va narxlar barqarorligini saqlash uchun turli xil pul-kredit va fiskal siyosat vositalaridan foydalanadilar. Markaziy banklar ko'pincha pul taklifini nazorat qilish va qarz olish va sarflash xatti-harakatlariga ta'sir qilish uchun foiz stavkalarini tuzatishdan foydalanadilar. Ochiq bozor operatsiyalari, majburiy zaxiralar va miqdoriy yumshatish inflyatsiyani tartibga solish uchun qo'llaniladigan boshqa vositalardir. Soliq va davlat xarajatlari kabi fiskal siyosat ham iqtisodiyotdagi talab va taklifga ta'sir ko'rsatish orqali inflyatsiya darajasiga ta'sir qilishi mumkin.

Inflyatsiya va antiinflyatsiya siyosati iqtisodiyot sohasidagi fundamental mavzular bo'lib, jahon miqyosidagi, jumladan, mamlakatimiz, O'zbekiston iqtisodiyotining barqarorligi va o'sishiga muhim ta'sir ko'rsatadi. Tovarlarni va xizmatlar narxlarining umumiy o'sishi bilan tavsiflangan inflyatsiya milliy valyutaning xarid qobiliyatini pasaytirish va umumiy iqtisodiy muvozanatni buzish orqali iqtisodiyotga qiyinchiliklar tug'diradi. Bundan farqli o'laroq, inflyatsiyaga qarshi siyosat inflyatsiya bosimiga qarshi turish va narxlar barqarorligini saqlash

uchun hukumatlar va pul-kredit organlari tomonidan qo'llaniladigan strategik chora-tadbirlar majmuini o'z ichiga oladi. O'zbekistonda, boshqa ko'plab mamlakatlarda bo'lgani kabi, inflyatsiya keng tarqalgan iqtisodiy muammo bo'lib, uni to'xtatish uchun samarali siyosat choralari talab qiladi. Inflyatsiyaning asosiy sabablarini, masalan, ortiqcha pul taklifi, ta'minot zanjirining uzilishi va talabni yoki xarajatlarni keltirib chiqaruvchi omillarni tushunish mamlakatning o'ziga xos iqtisodiy landshaftini hisobga olgan holda moslashtirilgan inflyatsiyaga qarshi siyosatni ishlab chiqishda juda muhimdir. O'zbekistonda inflyatsiya va inflyatsiyaga qarshi siyosat konteksti ichki va tashqi omillar, jumladan, ichki iqtisodiy sharoit, soliq-byudjet siyosati, pul-kredit intervensiyalari va jahon bozori dinamikasining kombinatsiyasi bilan shakllanadi. Inflyatsiyaning iqtisodiy o'sish, bandlik va ijtimoiy farovonlikka ta'sirini hisobga olgan holda, O'zbekistonda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va barqaror rivojlanishni rag'batlantirish uchun qat'iy inflyatsiyaga qarshi siyosatni shakllantirish va amalga oshirish zarur. Inflyatsiya va antiinflyatsiya siyosati mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi va o'sishida muhim rol o'ynaydigan hal qiluvchi iqtisodiy tushunchalardir. Inflyatsiya - bu tovar va xizmatlar narxlarining umumiy darajasi oshib, mamlakat valyutasining xarid qobiliyatining pasayishiga olib keladigan sur'atdir. Boshqa tomondan, antiinflyatsiya siyosati inflyatsiya darajasini nazorat qilish va kamaytirish uchun hukumatlar va markaziy banklar tomonidan ko'riladigan choralarni anglatadi. Mamlakatimiz O'zbekistonda inflyatsiya iqtisodiyotga ta'sir etuvchi doimiy muammo bo'lib kelgan. Inflyatsiyaga qarshi samarali siyosatni ishlab chiqish uchun inflyatsiya sabablarini tushunish zarur. Haddan tashqari pul taklifi, talab inflyatsiyasi, xarajatlarning inflyatsiyasi va ta'minot zanjirining uzilishi kabi omillar inflyatsiya sur'atlarining oshishiga yordam berishi mumkin. Yuqori inflyatsiyaning oqibatlari og'ir bo'lishi mumkin, bu iste'molchilarning xarid qobiliyatini pasaytirish, narx signallarini buzish va jamg'armalarni buzish kabi iqtisodiyotning turli jihatlariga ta'sir qiladi. Inflyatsiya bilan samarali kurashish uchun O'zbekistonda siyosatchilar inflyatsiyaga qarshi turli chora-tadbirlarni amalga oshirdilar. Mamlakatimizda inflyatsiyaga qarshi siyosatning asosiy yo'nalishlaridan biri narxlarni barqarorlashtirish va inflyatsiyani nazorat qilishga qaratilgan makroiqtisodiy siyosatni amalga oshirishdir. Ushbu siyosatlar foiz stavkalarini moslashtirish, pul massasini boshqarish va valyuta siyosatini amalga oshirish kabi pul-kredit choralari o'z ichiga olishi mumkin. Davlat xarajatlarini nazorat qilish va soliqqa tortish kabi fiskal choralar ham inflyatsiyaga qarshi kurashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Bundan tashqari, inflyatsiyaga yordam beruvchi

taklif bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun iqtisodiyotning muayyan tarmoqlarida maqsadli tartibga solish va aralashuvlar zarur bo'lishi mumkin. Masalan, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, to'siqlarni kamaytirish va bozor raqobatini kuchaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar inflyatsiya bosimini yumshatishga yordam beradi. So'nggi yillarda O'zbekiston inflyatsiyani jilovlash va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash borasida sezilarli yutuqlarga erishdi. Oqilona pul-kredit va soliq-byudjet siyosatini uyg'unlashtirib, mamlakat inflyatsiya darajasini pasaytirishga va barqaror iqtisodiy o'sish uchun yanada qulay muhit yaratishga muvaffaq bo'ldi. Oldinga qarab, O'zbekiston uzoq muddatli narxlar barqarorligi va iqtisodiy farovonlikni ta'minlash uchun inflyatsiyaga qarshi faol siyosatni amalga oshirishni davom ettirishi zarur. Pul-kredit va soliq-byudjet siyosatiga mutanosib yondashish, me'yoriy-huquqiy bazani takomillashtirish va raqobatbardosh ishbilarmonlik muhitini qo'llab-quvvatlash orqali O'zbekiston inflyatsiyani samarali boshqarishi va umumiy iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlashi mumkin.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, inflyatsiya va antiinflyatsiya siyosati O'zbekistonda iqtisodiyotni boshqarishning muhim tarkibiy qismlari hisoblanadi. Inflyatsiyaning sabablari va oqibatlarini tushunish va maqsadli inflyatsiyaga qarshi chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali mamlakatda o'sish va farovonlik uchun qulay bo'lgan barqaror iqtisodiy muhitni yaratish mumkin. Inflyatsiya dinamikasini tushunish va samarali siyosat choralarini amalga oshirish iqtisodiy barqarorlik va barqaror o'sishni rag'batlantirish uchun muhim ahamiyatga ega. Inflyatsiya tendentsiyalarini kuzatish, asosiy sabablarni aniqlash va tegishli pul-kredit va fiskal siyosatni amalga oshirish orqali hukumatlar inflyatsiyaning salbiy ta'sirini yumshata oladi, narxlar barqarorligini saqlab qoladi va umumiy iqtisodiy salomatlikni qo'llab-quvvatlaydi. Inflyatsiyani boshqarishga muvozanatli yondashish jismoniy shaxslar, korxonalar va butun jamiyat uchun barqaror va farovon iqtisodiy muhitni ta'minlashning kalitidir. Inflyatsiya ko'rsatkichini past darajada ushlab turish makroiqtisodiy barqarorlikning muhim omili va u, o'z navbatida, ijtimoiy rivojlanish, investitsiya faolligini oshirish, mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga xizmat qiluvchi tarkibiy o'zgarishlarni davom ettirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. 2022 yilning may oyida yillik Iste'mol narxlari indeksi (INI) 11 foizni tashkil etdi. Uning tarkibida oziq-ovqat mahsulotlari inflyatsiyasi 6 foizga, nooziq-ovqat mahsulotlari va xizmatlar inflyatsiyasi mos ravishda 3,6 foiz va 1,4 foizga to'g'ri keladi. Hisob-kitoblar savdo hamkori bo'lgan mamlakatlardagi inflyatsiya O'zbekistondagi inflyatsiyaga ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biri ekanligini

ko'rsatdi. Chunki asosiy inflyatsiyaning taxminan 38 foizi import inflyatsiyasining o'sishi bilan bog'liq. O'zbekistonda pul massasi, foiz stavkasi va YAIM kabi talab omillarining inflyatsiyadagi ulushi 29 foizni tashkil etadi. Nihoyat, narxga ta'sir etuvchi omillaridagi o'zgarishlar O'zbekistonda iste'mol narxlarini indeksining 33 foizga o'sishiga turtki bo'lmoqda. 2022 yilning 5 oyida O'zbekistonda umumiy inflyatsiya darajasi 11 foizni tashkil etgan bo'lsa, buning 4,18 foizini import inflyatsiyasi tashkil qilgan. Unda Rossiya, Xitoy, Qozog'iston, Janubiy Koreya va Turkiya kabi asosiy savdo hamkorlarimizning ulushi 2,73 foizga yetdi. Import inflyatsiyasiga Rossiya va Xitoydagi inflyatsiyaning ta'siri katta. O'zbekistonning umumiy importida ushbu mamlakatlarning ulushi salmoqli, ya'ni 21 foiz va 19 foizdir. Shu bois ularning inflyatsiyaga ta'siri ham sezilarli, aniqrog'i 0,90 foiz va 0,81 foiz. Qozog'iston, Janubiy Koreya va Turkiyaning import inflyatsiyasiga ta'siri esa umumiy import inflyatsiyasining taxminan 0,45 foiz, 0,30 foiz va 0,28 foizini tashkil etdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. ifn.dots. I.Sayfiddinov "Inflyatsiya va uning turlari, pulning barqarorligini ta'minlash yo'llari" Toshkent-2020
2. A.A.Omonov, T.M.Qoraliyev "Pul va banklar" darslik. Toshkent-2021
3. <https://finlit.uz/uz/articles/monetary-policy/inflation-targeting/> "Inflyatsion targetlash - O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining moliyaviy savodxonlik bo'yicha axborot-ta'lim veb-sayti"
4. Мадина Гайфулина./специалист департамента. Оценка эффективности операционного механизма денежно-кредитной политики. Тошкент. 2021
5. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi, 28.04.2021, 03/21/687/0380-son.
6. Арчакова-Ужахова М.Б. Исламские финансовые инструменты как альтернативный способ привлечения инвестиций // Глобальные рынки и финансовый инжиниринг. - 2017. - Том 4. - № 2. - С. 133-146.